

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ЯК КЕРОВАНА СИСТЕМА: ЄДИНЕ І ОСОБЛИВЕ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 2(33), с. 127–129

Охорона здоров'я є складною, динамічною функціонально-керованою системою, яка, одночасно, має багато специфічних відмінностей порівняно з іншими системами.

Основними відмінними характеристиками системи охорони здоров'я є: а) багаторівневність та ієрархізація; б) підвладність іноді випадковим, неконтрольованим впливам; в) наявність великої кількості підсистем зі своєю власною структурою та особливостями; г) наявність двох основних зрізів — адміністративно-територіальний і галузевий. І все ж, це доволі цілісна, хоча й складна, достатньо динамічна система з єдиною соціальною метою — збереження та поновлення здоров'я населення.

За усієї цілісності, єдності система охорони здоров'я має різні моделі свого влаштування і функціонування. Так, українська вчена О. В. Баєва звертає увагу на те, що на основі джерел фінансування можна виділяти три основних моделі: ринкову, соціальну та суспільно-приватну [3, 129]. Подібної точки зору дотримується і ряд інших вітчизняних дослідників, зокрема Я. Ф. Радиш, який у своїй дисертаційній роботі [8] детально характеризує організаційно-правові та економічні засади формування єдиного медичного простору України.

Природно, що всі існуючі системи охорони здоров'я країн світу мають власні нормативно-правову базу, систему медичних органів, систему надання медичних послуг, систему медичного страхування, власний фармацевтичний ринок тощо. На це звертають увагу, зокрема, російські автори навчального посібника “Экономика и управление

здравоохранением” [10], які досліджують вплив ринку на зміни економічних процесів, що мають місце в охороні здоров'я загалом, та в Російській Федерації зокрема.

Всі питання функціонування системи охорони здоров'я в Україні обґрунтовуються Конституцією України, відповідними законами України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України та, власне, розпорядчими актами Міністерства охорони здоров'я України. При цьому найважливіше значення має саме Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” від 19 листопада 1992 р., у якому закріплені такі основні принципи охорони здоров'я в Україні (ст. 4):

- визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, одним із головних чинників виживання народу України;
- дотримання прав і свобод людини і громадянина в галузі охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій;
- гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення;
- рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допо-

- моги та інших послуг у галузі охорони здоров'я;
- відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість;
 - орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних державних традицій і досягнень із світовим досвідом у галузі охорони здоров'я;
 - попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підхід до охорони здоров'я;
 - багатокладність економіки охорони здоров'я і багатоканальність її фінансування, поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції;
 - децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів та самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі” [1].

Можна сповна погодитися з думкою українських дослідників Б. П. Криштопи та І. М. Андреевої стосовно того, що управління системою охорони здоров'я належить до соціального управління, тобто до управління соціальними системами. “До найбільших об'єктів такого управління, пишуть автори, — належать персонал, ресурси і різні види діяльності (медичної, організаційної, технічної, господарської та ін.)” [6, 25]. При цьому варто зазначити, що структура (система) управління охороною здоров'я в сучасній Україні мало чим відрізняється від колишньої (за років СРСР) системи в першу чергу набором типових апаратів, або структур управління. Ними є: Міністерство охорони здоров'я, відомчі управління охороною здоров'я (медичні служби), управління охороною здоров'я областей, міст, районів (відповідно до національно-територіального устрою України), апарати управління окремими медичними закладами і т. ін.

Спроб реформування управління охороною здоров'я в колишньому СРСР, в сучасній Україні було немало, однак вони головним чином зводилися до скорочення певних ланок управління, кількості керівників в окремих ланках, перепідпорядкування окремих структур і т. ін. Цілісне, комплексне реформування системи охорони здоров'я не здійснювалося фактично жодного разу і саме в контексті оптимального забезпечення високоякісними медичними послугами населення.

Далі вкажемо на засадничі аспекти управління охороною здоров'я, які мають пряме відношення і до такої системи в сучасній Україні.

В управлінні охороною здоров'я, як і в управлінні загалом, суттєвою проблемою є розуміння цілісності такого управління та його диференціації на певні фази й етапи. Наприклад, В. Г. Афанасьєв в управлінський цикл включає розробку і прийняття рішення, організацію, регулювання і коригування, звіт і контроль [2]. На думку Ю. А. Тихомірова, такий цикл включає прогнозування, планування, збір і аналіз інформації, підготовку і прийняття рішень, організацію, регулювання і координацію, контроль і оцінку результатів управлінських дій [9, 15]. Між тим багато фахівців у галузі управління, в тому числі і медичній галузі, обґрунтовано деталізують процес управління. Так, на думку японського дослідника К. Ісікави, процес управління пов'язаний із такими основними, взаємопов'язаними заходами: 1) визначення мети і завдань; 2) визначення способів досягнення мети; 3) навчання і підготовка персоналу; 4) виконання робіт; 5) перевірка результатів виконання робіт; 5) здійснення відповідних управлінських рішень.

За усієї модифікації, урізноманітнення, системи управління охороною здоров'я мають відмінності лише: в системі органів управління та їх функціонування; в системі підпорядкування органів охорони здоров'я; в системі підготовки кадрів медичних працівників; в системі фінансування охорони здоров'я і т. ін. Інші аспекти організації системи охорони здоров'я фактично є похідни-

ми від перелічених. Тому, не вдаючись у їх деталізацію, вкажемо на основні тенденції модернізації охорони здоров'я в сучасній Україні. Вже цитована нами О. В. Баєва, на наш погляд, досить вдало виділяє три основних відчутних тенденції: а) уніфікацію стандартів в галузі надання медичних послуг на міжнародному рівні; б) розвиток ринкових відносин між суб'єктами системи охорони здоров'я; в) вирішення специфічних національних проблем з урегулювання видатків на медичне обслуговування [3, 130].

Література

1. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19.11.1992 р. // ВВР України. — 1993. — № 4.

2. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом. 2-е изд. — М.: Политиздат, 1972. — 207 с.
3. Баєва О. В. Менеджмент в галузі охорони здоров'я: Навч. посіб. — К.: Центр учбової л-ри, 2008. — 640 с.
4. Журавель В. И. Основы менеджмента в системе здравоохранения. — Чернигов: "Деснянская правда", 1994. — 335 с.
5. Исикава Каору. Японские методы управления качеством. — М.: Экономика, 1988. — 501 с.
6. Криштопа Б. П., Андреева И. М. Менеджмент в здравоохранении. — К.: Добродій МК, 1995. — 181 с.
7. Москаленко В. Ф. Принципы побудови оптимальної системи охорони здоров'я: український контекст: Монографія. — К.: Книга плюс, 2008. — 481 с.
8. Радиш Я. Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис та тенденції розвитку: Дис. на здобуття наук. ступ. доктора наук з держ. управління. — К., 2003. — 35 с.
9. Тихомиров Ю. С. Управленческое решение. — М.: Наука, 1972. — 341 с.
10. Трушкина Л. Ю., Тлепцерищев Р. А., Трушкин А. Г., Демьянова Л. М. Экономика и управление здравоохранением: Учеб. пособие. 2-е изд. — Ростов н/Д.: Феникс, 2003. — 384 с.

Визначено особливості функціонування охорони здоров'я як цілісної керованої соціальної системи, що забезпечується державним управлінням.

Установлены особенности функционирования здравоохранения как целостной управляемой социальной системы, которая обеспечивается государственным управлением.

The article includes the health care problems as an integrated managed social system that provided by state governance.

Надійшла 8 лютого 2012 р.